

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת ויגש ועשרה בטבת, תשע"ג
מספר 997

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

מאבקם של ראשי הקהילות בתקופת השואה יעקב גלר

בתקופת השואה חי ברומניה ד"ר ו' פילדרמן, ראש "הפדרציה של הקהילות", שמנתה באותם ימים כ-350,000 יהודים ב"רומניה הישנה" ובדרום טרנסילבניה. הוא לחם באומץ ובתעוזה נגד כמה מהגזרות שהוטלו על היהודים ונחשב יחיד במינו באירופה הנאצית. להלן נביא כמה מפעולותיו:

מאבקו נגד נשיאת הטלאי הצהוב: כשחויבו יהודי רומניה לשאת את הטלאי הצהוב (ביוני 1941), הצהיר ווילהלם פילדרמן לפני הרודן יון אנטונסקו: "אשא בגאון את הטלאי הצהוב. אינני מתבייש להיות יהודי ולהשתייך לעם שנתן לעולם את האלוקים, את ישו הנוצרי ואת הביבליא – התנ"ך". לדבריו, הפקודה לשאת את הטלאי הצהוב על הבגד היא בלתי חוקית. כשנדרש לצייד בתוך 24 שעות את בתי החולים באלפי מיטות ולרכוש מלווה-מדינה פי ארבעה מכל אזרח רומני, איים פילדרמן להתפטר מתפקידו בהנהלת הקהילות. הוא היה אמיץ לב ולא חשש לומר לדיקטטור את שחשב. פילדרמן אף הרבה לשלוח עצומות בכתב לאנטונסקו ולממלא מקומו ולשרים אחרים, ובהן מתח על יחסם הקשה ליהודים. הוא אף פנה עם הרב הראשי ד"ר אלכסנדר שפרן לפטריארך של הכנסייה האורתודוקסית (ב-6 בספטמבר 1941) וביקשו לבטל את הצו לנשיאת הטלאי. פילדרמן הצליח במשימתו זו.

הישגים נוספים שהשיג פילדרמן: האישור שניתן ב-1 ביולי 1941 על-ידי שר הפנים לשלוח עזרה כספית, בגדים ואוכל לאסירים היהודים במחנות ריכוז בטרגו-זיו ובמקומות אחרים ולהחזיר יהודים בני 50-60 מעבודות כפייה במחוז עיר הנמל קונסטנצה. עוד הצליח למנוע את מעצרו של ראשי קהילות, רבנים ופקידים, שבלעדיהם לא יכלו הקהילות לפעול, ומנע הקמת מחנות ריכוז במקומות מסוכנים, כגון ליד חזיתות המלחמה. הודות לפעולותיו ופניותיו נמנע גם גירוש אלפי פליטים יהודים שהבריחו את הגבול מפולין ומהונגריה, ובזכותו קיבלו אישור להישאר במדינה. מאבק מיוחד שלו ראוי לציון: פילדרמן התקבל לריאיון אצל הרודן אנטונסקו בנוכחות ממלא מקומו מיכאי אנטונסקו וביקש למנוע הקמת גטאות כמו אלה שהוקמו בפולין. הרודן לא היה מעוניין שפילדרמן יתפטר מתפקידו אולם התנגד ללחץ שהפעיל עליו. פילדרמן היה חברו לספסל הלימודים בבית הספר התיכון בבוקרשט, ומכאן ההיכרות הקרובה שביניהם. הוא התנגד אף לתשלום "קונטריבוציה" – היטל כספי גבוה של 4 מיליארד ליי, שהוטל ב-26 במאי 1943 על יהודי המדינה, משום שלא יכלו לעמוד בתשלום הזה בגלל עוניים.

בשל העזתו הרבה גורש פילדרמן ביוני 1943 לגיטו בטרנסניסטריה, שאליו גורשו גם כ-150,000 יהודים מבוקובינה, בסרביה ומחוז דורוהוי. רעייתו הצטרפה אליו כי לא רצתה להשאירו לבדו. הם שהו בגטו כשלושה חודשים, ובאוגוסט 1943 שוחררו בזכות השתדלות מנהיגי המפלגות הרומניות בעבר שהכירו את זכויותיו ופעולותיו הברוכות. העיתונות האנטישמית זעקה ש"היהודי פילדרמן חזר מטרנסניסטריה".

ארכיונו הפרטי של פילדרמן נמסר ל"יד ושם" בירושלים, ובו מאות תיקים מסודרים המכילים את כל עצומותיו, פניותיו ומסמכיו ששלח וקיבל מהרודן אנטונסקו וממשרדי הממשלה.

ד"ר ו' פילדרמן היה היחיד ממנהיגי הקהילות במזרח אירופה שנאבק נגד חוקים אנטי-יהודיים בתקופת השואה, נגד הקמת הגטאות, נגד נשיאת טלאי צהוב ונגד גירושם של אלפי פליטים יהודים מפולין והונגריה שהבריחו את הגבול, והצליח בזכות אומץ לבו ותעוזה. הרב שפרן הגדירו: "ד"ר פילדרמן היה השליח שפעל למען עמנו. כל הסיבות להיות אסירי תודה לו".

* ד"ר יעקב גלר לימד במרכז ללימודי יסוד ביהדות עד לפרישתו. הוא פרסם שישה ספרים בתולדות יהדות רומניה, וספר שביעי עתיד לצאת בקרוב.